

אגדה היום

הרחבות וכיווני מחשבה על אגדות התלמוד סביב הדף היומי >> י-טז טבת >> בבא מציעא קד-קי

מחלות ושורשן

תרגום וביאור

על הפסוק וְהִסִּיר ה' מִמֶּךָ כָּל חֲלֵי נַחֲלֶקוּ חֲכָמִים לַאֲיִזָּה חוֹלֵי הַכוּוֹנָה (רש"י: באיזה חולי תלויים כל החלאים).

רב אמר: זו עין רעה. רב הולך לפי עמדתו: פעם הלך רב לבית הקברות, עשה מה שעשה ואמר: תשעים ותשעה אחוז מתים בגלל עין רעה, והשאר בדרך הטבע.

שמואל אמר: זו הרוח. שמואל הולך לפי עמדתו, שכל המחלות באות מרוח שנושבת באדם. מקשה הגמרא: מה עם אנשים שהמלכות מוציאה להורג? האמנם כל מוות קשור לרוח? כן, לולא הרוח היה אפשר למצוא להם תרופה ולהחיותם.

רבי יוסי ברבי חנינא אמר: זו הפסולת שבאדם, שאמרו חכמים: פסולת האף והאוזן—כשהן רבות קשות לאדם, וכשהן מעטות יפות לאדם.

רבי חנינא אמר: זה הקור, שאמר רבי חנינא: הכל בידי שמים, חוץ מנזקי הקור, שאין ברירה לאדם אלא להתרחק מהם כדי להינצל. רבי אלעזר אמר: זו מחלה שנקראת מרה. וכן שנו חכמים: ה"מחלה" שבתורה (בפסוק "והסירותי מחלה מקרבך") זו מרה, מפני שמחלה כל גופו של אדם. דבר אחר: היא נקראת כך כי שמונים ושלוש מחלות (מחלה בגימטריא) תלויות בה. וכולן - פת שחרית במלח וקיתון של מים מבטלות אותן.

הכוונה ללימוד עצמי

שאלות

למה בהכרח "כל חלי" פירושו מחלה אחת שתלויות בה הרבה מחלות?

ולמה זה משנה אם המחלה הזו היא עין הרע, צואה או צינה?

עצות ללימוד

לימוד סוגיה בענייני רפואה יכול ללכת לשני כיוונים: אפשר לחפש משמעות רוחנית שמקבילה למישור הגופני, או לחלופין לחשוב איזו נקודה עקרונית חידשו חכמים בעניין רפואת הגוף עצמה.

האגדה: בבא מציעא קז ב

"וְהִסִּיר ה' מִמֶּךָ כָּל חֲלֵי" (דברים ז).

אָמַר רַב: זו עֵין.

רַב לְטַעְמִיָּה, דְּרַב סָלִיק לְבֵי קַבְרֵי, עָבַד מְאִי דְעָבַד, אָמַר: תְּשַׁעִּים וְתִשְׁעָה, בְּעֵין רְעָה, וְאַחַד, בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ.

וְשְׂמוּאֵל אָמַר: זֶה הָרוּחַ.

שְׂמוּאֵל לְטַעְמִיָּה, דְּאָמַר שְׂמוּאֵל: הַכֹּל בְּרוּחַ. וְלְשְׂמוּאֵל, הָא אֵיכָא הָרוּגֵי מְלָכוֹת? הֲנֶךָ נְמִי, אִי לָאו זִיקָא, עָבַדֵי לְהוּ סְמָא וְחַיֵּי.

רַבִּי יוֹסִי בְרַבִּי חֲנִינָא אָמַר: זו צוֹאָה, דְּאָמַר מֵר: צוֹאֵת הַחֹטֵם וְצוֹאֵת הָאֲזֵן, רַבָּם — קָשָׁה, וּמַעוּטָם — יָפָה.

רַבִּי חֲנִינָא אָמַר: זו צִנָּה, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הַכֹּל בְּיַדֵי שְׁמַיִם חוּץ מְצַנִּים פְּחִים, שְׁנַאֲמַר: "צַנִּים פְּחִים בְּדֶרֶךְ עֵקֶשׁ, שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם".

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: זו מְרָה.

תַּנְיָא נְמִי הָכִי: 'מַחְלָה', זו מְרָה, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָה 'מַחְלָה'? שֶׁהִיא מַחְלָה כָּל גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם.

דְּבַר אַחֵר: 'מַחְלָה', שְׁשִׁמּוֹנִים וּשְׁלֹשָׁה חֲלָאִים תְּלוּיִין בְּמְרָה.

וְכֻלָּן, פֶּת שְׁחָרִית בְּמֶלַח, וְקִתּוֹן שֶׁל מִים מְבַטְלָתָן.

אגודת היום

גיליון 61 | בבא מציעא קד-קי
מחלות ושורשן

לטפל במחלה מהשורש *השואבה בסו"א*

הדאגה לבריאות לא התחילה היום, וכבר בחז"ל אנו מוצאים הרבה עיסוק בענייני מחלות ורפואות. עיסוקים כאלה, בייחוד כשהם ארוכים ומפורטים (לא כמו במקרה שלנו), מעלים את השאלה אם חז"ל אכן התכוונו לעסוק בממד הרפואי, או שמדובר במשלים ורמזים לממדים רוחניים יותר. מן הראוי לשאול זאת גם אצלנו, ואם התשובה תהיה שכוונת האגדה עמוקה יותר מניתוח סטטיסטי של חולים, תצטרך לבוא שאלה נוספת – מה העמדה העקרונית שעומדת מאחורי כל דעה.

השאלות הללו דורשות חשיבה עמוקה, אבל יש נקודה שאפשר לשים לב אליה גם ללא עיון רב. לא משנה באיזה מישור דיברו חז"ל, ואם כוונתם לבעיות בגוף או בנפש, כל הדעות מסכימות להנחת היסוד שבשאלה. כולם דורשים את הפסוק "והסיר ה' ממך כל חלי" כמוסב על מחלה אחת. לכאורה כוונת הפסוק הפוכה: זו הבטחה שהקדוש ברוך הוא יסיר את כל המחלות, אבל החכמים במדרש מחפשים חולי מרכזי אחד. מחלה שהיא שורש כל המומים והדלקות, חולי שאפשר להגיד עליו שהוא "כל חולי".

לא תמיד השאלה הזו מעניינת אותנו. כשכואב לנו משהו, רבים מאיתנו מנסים לפתור את הבעיה באופן נקודתי, להפסיק את הכאב הנוכחי כמה שיותר מהר. אנחנו מתארים לעצמנו שהכאב הזה לא הגיע משום מקום, וסביר שהוא רק סיפטום של בעיה גדולה יותר בגוף, אבל "בזה נטפל פעם אחרת".

אנחנו מתארים לעצמנו שהכאב הזה לא הגיע משום מקום, וסביר שהוא רק סיפטום של בעיה גדולה יותר בגוף, אבל "בזה נטפל פעם אחרת"

עכשיו אין זמן, צריך לקחת כדור ולהמשיך הלאה. ואם במישור הפיזי לא תמיד זה מצליח, ואנו מגלים (לפעמים בדרך הכואבת) שאין מנוס מלטפל במחלה

מהשורש, לפחות במישור הנפשי והרוחני אפשר להשקיט את המצפון בטיפולים נקודתיים. אני כועס על הילדה שלי כשהיא מתעכבת בבוקר בדרך לגן? טוב, נרכז מאמץ בבוקר ונשתדל לחייך. אני מאחר לתפילה? בסדר, מהיום אעשה לעצמי תזכורת ואצא חמש דקות מוקדם יותר. ומה עם הסיבה שגורמת לי לכעוס על הילדה, או לאחר לתפילה באופן קבוע? מאיזה מקום פנימי בתוכי נובעות הבעיות הללו? נו, לא עכשיו, נחשוב על זה פעם אחרת.

מתוך כל הדעות באגדה, ניכנס לדעה אחת כדי לחדד מעט יותר את העיקרון. לדברי רב, תשעים ותשעה אחוז מהנפטרים, גם אלו שמתו ממחלות קשות, סבלו לפני כן מעין רעה. הנזק שנוצר בגלל מבט חיצוני של החברה משמעותי לאין ערוך מכל נזק בתוך האדם, וכל הנזקים נובעים ממנו. ייתכן שלדעת רב, אנו (בגופנו או בנפשנו, וייתכן גם שהכוונה לשניהם) מסוגלים להתמודד עם כל הבעיות שלנו. יש לנו כלים לרפא את עצמנו, כל עוד מדובר בבעיות שעלו וצמחו מתוך עולמנו האישי. אבל כשהבעיה באה אלינו מבחוץ – איננו מכירים אותה, איננו רגילים אליה, אין לנו מושג איך לאכול אותה. כשהעין הרעה תעורר בנו לצורך העניין עצב, כעס, אולי גאווה, אנחנו נחשוב על הבעיות הללו וננסה למצוא פתרון; אבל

הפתרון הטוב ביותר הוא טיפול השורש, לא להיות מושפעים מאחרים וממילא לא נקלוט בעיות מבחוץ. בדרך זו, בעזרת ה', נוכל להסיר מאיתנו כל חולי.

קנאה מזיקה

מפרשנות האגדה

רשב"ץ (רבי שמעון בן צמח) על פרקי אבות

מפורסם הוא בתלמוד שיעין הרע הוא עין הרואה את חבירו או את נכסיו דרך קנאה ושנאה והוא מזיק אותו ונכסיו, ועל כן אמרו... תשעה ותשעים מתים בעין הרע ואחד מת במיתת עצמו.

ואל תתמה מזה שיצאו ניצוצות מהעין מזיקין, שהרי אמרו חכמי הטבע כי האשה בתחילת נדותה כשתסתכל במראה זכה של זכוכית יראו בה טיפי דם. וכן יש בני אדם זכי החוש מתפעלים מעין הרע. ועל זה אמר כי מי שיש לו עין הרע על חבירו, יצא מהעולם מהרה. כי כמו שמוציא הבל מעיניו לשרוף את חבירו ונכסיו, כל שכן שהוא נשרף באותו הבל ותשלט בו הקנאה וירקבו עצמותיו.